

Eduardo De Filippo NEL RICORDO della moglie Isabella

Nel VENTENNALE della SCOMPARSA

Eduardo De Filippo A FELESÉG, ISABELLA ASSZONY EMLÉKEIBEN

AZ ÍRÓ HALÁLÁNAN HUSZADIK ÉVFORDULÓJÁRA

– Quando ha conosciuto Eduardo, Signora De Filippo?

Eduardo l'ho conosciuto una prima volta sul vaporetto che da Sorrento andava a Napoli. Io allora ero giovanissima e lui mi appariva una persona molto anziana e anche irraggiungibile. Lo ammiravo molto come attore. Questo sarà stato verso il '48-'49. Poi ci siamo completamente persi di vista e ci siamo nuovamente incontrati nel 1956. Sono andata con dei miei amici, che erano anche i suoi, alla sua isola. E da allora è nato qualcosa per cui non ci siamo più lasciati fino alla sua morte.

– Com'era Eduardo nella vita familiare?

Era sempre contraddittorio. E secondo me questa sua capacità di essere cento persone in uno, gli ha dato poi la possibilità di creare tanti personaggi così diversi l'uno dall'altro. Lui si immedesimava con certi pensieri, con certi comportamenti. E in una giornata poteva cambiare umore e disposizione anche quattro cinque volte. Quindi da una parte era anche molto irritante al momento.

Dall'altra però ha fatto sì che io, dopo trent'anni di vita con lui, non mi ero ancora annoiata di stare con lui. Era quindi molto imprevedibile. Non so. Facciamo l'esempio più banale. Un giorno lui mangiava una cotoletta e gli piaceva moltissimo. Il giorno dopo la stessa cotoletta, cucinata allo stesso modo, non gli piaceva più. Ora non voglio dire della cotoletta, ma c'era sempre una ragione nel suo disordine di umori e disposizioni, quasi sempre rapportabili al teatro. Questo disordine diventava uno schema ordinato se veniva riferito alla sua vita di attore, di scrittore, di regista e di uomo di teatro.

– **Quindi da questo disordine del mondo esterno, da questo suo apparire continuamente contraddittorio, nasceva poi un ordine perfetto, un perfetto microcosmo sulla scena.**

Certo. Per dirLe. Lui era un uomo, oltre che intelligentissimo, anche raffinato. E delle volte noi frequentavamo della gente, devo dire, così triste, della piccola borghesia. Una volta che io lo protestavo, lui mi ha detto: "Sì. Noi abbiamo tanti amici più intelligenti, però chi mi dà materia per i miei personaggi, chi mi suggerisce come posso vestire una mia idea viene da questo mondo. In quel momento mi serviva una persona borghese che parlava in un modo borghese e io gli ho carpito queste espressioni, questo modo di parlare, questo modo di pensare." Quindi, come vede, anche nei rapporti, anche nel frequentare la gente, lui era sempre riferito al teatro. E poi lui ha detto questa cosa bellissima: "Io sul palcoscenico mi sento a casa mia. Nella vita sono uno sfollato."

– **Questa frase mi fa pensare ad una frase di Pirandello "La vita o si vive o si scrive."**

Eduardo pensava che il teatro fosse l'unica verità che esisteva al mondo. Ma era la verità della fantasia. E dunque era una incantevole magia.

– **Lei parlava di persone incontrate quotidianamente che poi ritornano sulla scena.**

Sì, però trasformate moltissimo. Eduardo, per esempio diceva: "Non bisogna mai parlare della propria vita perché non si ha la serenità per poterlo fare." Però naturalmente la sua vita è filtrata attraverso le sue commedie.

– Isabella asszony, mikor is ismerte meg a férjét?

A vaporetto éppen Sorrentóból ment Nápolyba, és én ezen a hajón láttam meg először Eduardót. Nagyon fiatal voltam, őt pedig akkor bizony nagyon öregnek és főként megközelíthetetlennek láttam. Csodáltam, mint színészt. Ez úgy 1948-49 táján történt. Azután szem elől tévesztettük egymást, és csak 1956-ban találkoztunk újra. Közös barátaimmal mentünk látogatóba az ő szigetére. Akkor született valami közöttünk, és attól kezdve soha többé nem hagytuk el egymást, egészen Eduardo haláláig.

– Milyen volt Eduardo a családon belül?

Mindig ellentmondásos személyiség volt. Szerintem éppen ez a tulajdonsága, vagyis, hogy egyszerre volt jelen benne száz különböző más személyiség, tette képessé arra, hogy művészetében olyan sok és egymástól annyira különböző figurát alkosson. Ő bizonyos gondolatokkal és bizonyos viselkedésmóddal akart azonosulni. Egyetlen nap alatt képes volt akár négyezer, ötször is viselkedést, hangulatot váltani. Ez, adott esetben bizony nagyon dühítő is tudott lenni.

Másrészt viszont a tulajdonságának volt köszönhető, hogy a harminec, egymás mellett eltöltött év alatt se tudtam soha megunni a vele való együttélést. Kiszámíthatatlan volt. Nem is tudom, talán mondanék egy egész egyszerű példát. Egy nap borjuszületet evett, nagyon ízlett neki. Egy nappal később, hiába csináltam neki ugyanígy, ugyanazt a borjuszületet, az már nem volt jó. Nem egyszerűen a hísról van szó, csak azt akarom mondani, hogy többnyire volt valami ráció hangulatának és viselkedésének látszólagos rendeltetésében, és ez a célzottság majdnem mindig a színházzal volt kapcsolatba hozható. És ez a kaosz, amennyiben az hozzá, mint színészhez, íróhoz, rendezőhöz, vagy színházi emberhez kötődött, egy csapásra pedánsan formált rendszerré magasztosult.

– **Tehát a külső világ rendeltetéséből, az ő ellentmondásokkal teli személyiségéből egy tökéletes rend született, ebből jött létre a színpad tökéletes mikrokozmosza.**

Persze azt is el kell mondanom, hogy ő igazi férfi volt, nem csak rendkívül intelligens, de nagyon kifinomult is. Néha megtörtént, hogy bizony kénytelenek voltunk meglehetősen lehangoló kispolgári társaságba is járnunk. Egy alkalommal, mikor emiatt lamentáltam, azt mondta nekem: „Igen, igazad van, vannak nekünk sokkal intelligensebb barátaink is, de ki adná nekem a témát, ki adná a mintát a szereplőimhez, honnan tudnám, hogy öltöztessem a figuráimat, ha nem ismerném ezt a világot. Amikor éppen egy kispolgár személyiségére van szükségem, tudnom kell, hogyan beszélnek és bizony ávesszem tőlük a kifejezéseiket, beszédmodjukat, gondolkodásmódjukat”. Tehát, ebből Ön is láthatja, hogy emberi kapcsolataiban, társasági életében mindig az volt lényeges, hogy mit tud meríteni a színház számára. Mondott még egy nagyon szép dolgot: „A színpadon otthon érzem magam. Az életben magányos, elvesztett vagyok.”

– **Ez a mondat Pirandello egyik mondására emlékeztet: „Az életet vagy megélik, vagy megírják.”**

Eduardo úgy gondolta, hogy a színház az egyetlen igazság, ami létezik